

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اجاره زیورات طلائی

(ترجمه)

به جواب شیخ حسام ابو محمود

سوال:

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

الله متعال برای شما جزای خیر و پیروزی را نصیب کند! اگر اجازه دهید می‌خواهم سوالی را به این عبارت مطرح کنم: حکم اجاره گرفتن طلا چیست؟ کسانی هستند که طلا را به مدت یک‌روز و یا بیش‌تر از آن اجاره می‌کنند، در بعضی از مناطق و سرزمین‌ها این عمل به یک عرف در بین مردم تبدیل شده است. الله متعال شما را جزای خیر دهد!

جواب:

وعلیکم السلام ورحمة الله وبرکاته!

اجاره عقدی است بر منفعت شیء در بدل چیزی، آنچه که در منافع اعیان شامل است در اجاره نیز داخل می‌گردد؛ مانند اجاره گرفتن حویلی، چهارپایان و وسائل سواری و مانند آن. ما این مسأله را در کتاب شخصیۀ دوم باب "اجاره" چنین بیان نمودیم:

«اجاره عقدی است بر منفعت شیء در بدل چیزی. لذا در تحت عقد اجاره سه نوع اشیاء داخل می‌شود:

نوع اول: عقدی است که بر منافع اعیان منعقد می‌شود؛ مانند اجاره گرفتن خانه، چهارپایان و وسائل سواری و مشابه آن.

نوع دوم: عقدی است که بر منفعت عمل منعقد می‌گردد؛ مانند اجاره گرفتن صاحبان حرفه و صنایع برای اعمال مشخصی، که در این حالات معقود علیه همان منفعتی است که از عمل به وجود می‌آید مانند اجاره گرفتن رنگریز، آهنگر، نجار و امثالهم.

سوم: عقدی است که بر منفعت شخص منعقد می‌گردد مانند خدمه، کارگران و امثالهم.

اجاره با تمام انواع اش شرعاً جائز است؛ چنانچه الله سبحانه و تعالی فرموده است:

﴿وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحِمْتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾ [زخرف: 32]

ترجمه: و برخی را بر برخی دیگر برتری‌هایی داده‌ایم، تا بعضی از آنان بعضی دیگر را به کارگیرند (و به یکدیگر خدمت کنند). و رحمت پروردگارت از تمام آنچه جمع‌آوری می‌کنند، بهتر است.

هم‌چنان بی‌هقی از طریق ابوهیره روایت نموده که رسول الله صلی الله علیه و سلم فرموده است:

«من استأجر أجيراً فليعلمه أجره»

ترجمه: کسی که اجیری را به اجاره گرفت، باید اجرت‌اش را برایش بفهماند.

هم‌چنان بخاری روایت نموده است:

«أن النبي ﷺ والصدیق استأجرا رجلاً من بني الدیل هادياً خربتاً»

ترجمه: رسول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وسلم و ابوبکر صدیق مردی را از بنی دیل که بسیار ماهر به رهنمائی و نقشه‌وراه بود، به اجاره گرفتند. «ختم نقل قول از کتاب شخصی دوم».

طوری که شما می‌دانید هرآنچه منفعت آن مباح باشد، اجاره گرفتن آن نیز با اجرت معلوم و مدت معلوم جایز است. پس جایز است که موتری را به مبلغ مشخص و مدت معین و استعمال معین به اجاره بگیرید، اما در مورد اجاره گرفتن طلا و نقره به مبلغ معین و برای مدت معین برای تزئین نمودن زن حرج دارم؛ زیرا طلا و نقره در اسلام پول است. پس چگونه ممکن است که پول با پول به اجاره گرفته شود؟! یعنی چگونه ممکن است که پول نقد به جنس خودش به اجاره گرفته شود؟ به هر حال، این مسأله نیاز به تحقیق و تعمق بیش‌تری دارد و ان شاءالله که در آینده بتوانم راجع به این مسأله تحقیق بیش‌تری کنم... با آن‌هم بعضی از نظریات فقهاء را برای تان نقل می‌کنم تا به نظری که اطمینان پیدا می‌کنید، عمل نمائید:

1- ابن قدامه در کتاب «المغنی» در جلد 5 صفحه 403 در باب «آنچه اجاره آن جایز است» می‌نویسد: «هر عینی که گرفتن انتفاع از آن مباح و ممکن باشد، اجاره آن جایز بوده، به شرطی که با گرفتن انتفاع اصل شیء باقی بماند، مانند زمین، خانه وغیره. هم‌چنان اجاره زیورات جایز است. احمد در روایتی که از پسرش عبدالله ذکر کرده این مسأله را تصریح نموده و هم‌چنان ثوری، شافعی، اسحاق، ابو ثور و اصحاب رأی به همین نظر قائل هستند. هم‌چنان از امام احمد روایت شده که وی در مورد اجاره زیورات گفته من نمی‌دانم که این چی هست؟ قاضی گفته است: این نظر امام احمد محمول به اجاره زیورات به اجرت از جنس آن است؛ اما به غیر جنس آن کدام مشکل ندارد، به دلیل این که امام احمد جواز آن را صراحتاً بیان نموده است. مالک در مورد اجاره زیورات و لباس گفته است که این مورد از جمله موارد مشتبّه است؛ زیرا این مورد از جمله تزئینات است نه مقاصد اصلی...»

2- امام نووی گفته است: «صیمری سپس ماوردی و پیروان شان گفتند افضل و بهتر این است که وقتی زیورات طلا و نقره به کرایه داده می‌شود، به جنس خود به کرایه داده نشده، بلکه طلا به نقره و نقره به طلا به کرایه داده شود؛ اگر طلا به طلا و یا نقره به نقره به کرایه داده شود، در این صورت دو نظر است: یکی بطلان اجاره تا مبادا این معامله به معامله سودی تبدیل شود، نظر دوم صحت این عقد بوده و این عقد را مانند سائر عقود اجاره جایز دانسته است.» ماوردی گفته است: «نظر اول باطل است؛ زیرا در عقد اجاره سود داخل نمی‌شود. به همین دلیل اجاره زیورات طلا به درهم به صورت مؤجل و مؤخر به اجماع مسلمانان جایز است؛ اگر سود در این معامله دخیلی می‌داشت، این عقد جایز نمی‌بود.» {المجموع، جلد 6 صفحه 46}

3- در نسخه الکترونیکی «الموسوعة الفقهية الكويتية» جلد 12 صفحه 283 به اساس نسخه شامله تحت عنوان «اجاره گرفتن برای تزئین» چنین آمده است: 25- اصل اباحت اجاره تمام اعیانی است که انتفاع از آن مباح بوده و با گرفتن انتفاع باقی ماندن اصل‌اش

ممکن باشد، به همین دلیل شوافع و حنابله به جواز اجاره لباس‌ها و زیورات برای تزیینات قائل هستند؛ زیرا تأمین نفقه به این دو شیء در صورت باقی ماندن عین شیء مباح مقصود بوده و تزیین نیز از جمله مقاصد مشروع است. الله سبحانه و تعالی فرموده است:

﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ﴾ [اعراف: 32]

ترجمه: (ای محمد! زشتی کار افتراء، تحلیل و تحریم را بدیشان خاطر نشان ساز و به آنان) بگو: چه کسی زینت‌های الهی را که برای بندگانش آفریده تحریم کرده است؟

جواز اجاره زیورات طلا و نقره در برابر غیر جنس‌اش مورد اتفاق است؛ اما وقتی اجرت از جنس خود طلا و نقره باشد، در این صورت امام احمد تردید دارد و از وی روایت مطلق به جواز آن نیز شده است.

اما احناف به فساد اجاره لباس و ظروف زینتی نظر دادند؛ چنانچه گفته‌اند: اگر شخصی لباس و ظروف را برای زینت اجاره کرد و یا چهارپای را برای نگهداری اجاره کرد و یا خانه‌ای را برای غیر سکونت اجاره کرد، در این صورت اجاره آن فاسد بوده و برای مؤجر اجری نیست؛ زیرا این یک منفعت غیر مقصودی از عین است. اما اجاره لباس برای پوشیدن، اجاره سلاح برای جهاد، اجاره خیمه و مانند آن برای سکونت در میعاد معین و در بدل معین جائز بوده و در نزد احناف زیورات مانند لباس است.

مالکی‌ها اجاره زیورات را مکروه دانسته‌اند؛ زیرا اجاره زیورات از مسائل ضروری مردم نیست. ایشان به این نظراند که عاریت گرفتن زیورات افضل‌تر است؛ زیرا این یک امر پسندیده و عرف است.

در نسخه الکترونیکی «الموسوعة الفقهية الكويتية» 294/22 نخسه الکترونیکی شامله در باب: «مسائلی که در اجاره گرفتن طلا ضروری است» چنین نوشته است: «30- حنابله گفته‌اند که اجاره گرفتن دینارهای طلا طی مدت معلوم برای زیورات و وزن صحیح است، هم‌چنان هر آن چیزی که در این خصوص نیاز است مانند طلا برای بینی؛ زیرا این یک منفعت مباح با باقی ماندن بقاء عین شیء است و هر آن چیزی که چنین خصوصیتی را دارا باشد اجاره گرفتن آن بدون اختلاف جائز است. اما شوافع اجاره گرفتن دینار را برای تزیین منع نموده و به جواز اجاره گرفتن زیورات نظر صریح دادند.» پایان.

4- در "جواهرالعقود" نوشته شمس الدین محمد الایسوطی سپس قاهری الشافعی متوفی 880 هـ {باب 1/216} چنین آمده است: «در مورد اجاره گرفتن زیورات طلا به طلا و نقره به نقره اختلاف کردند و گفتند: که آیا مکروه است؟ ابوحنیفه و شافعی و مالک گفته‌اند که مکروه نیست، اما امام احمد گفته است مکروه است.»

5- در کتاب «الفقه علی المذاهب الاربعة» 60/3 چنین آمده است: «اما قسم سوم: همانا امور مکروه است و از جمله این امور مکروه اجاره دادن زیورات است خواه طلا باشد و یا نقره... از این معلوم می‌شود که مکروه همانا زیورات مباح الاستعمال است؛ اما زیورات که استعمال آن حرام است، اجاره آن ممنوع است؛ مثلاً وقتی شخصی زیوری را به اجاره بگیرد، اجاره آن صحیح نیست. بعضی به این نظر است که اجاره آن مکروه است، خواه استعمال آن حلال باشد و یا ممنوع.» پایان

برای معلومات بیشتر قابل ذکر است که نسائی در سنن خود از ابوموسی روایت نموده که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است:

«أَحِلُّ الذَّهَبُ وَالْحَرِيرُ لِلنِّسَاءِ وَأُمَّتِي وَحَرَّمَ عَلَيَّ ذُكُورَهُمَا»

ترجمه: طلا و ابریشم برای زنان اتمم حلال و برای مردان اتمم حرام شده است.

بناءً از هر نظری که اطمینانت را حاصل می کند، پیروی کن الله با شما باشد!

برادرتان عطاء ابن خلیل ابوالرشته

13 صفر 1445 هـ.ق.

29 سبتمبر 2023 م.

مترجم: مصطفی اسلام